

ROZHOVOR

Európa je kultúrnejšia ako Amerika. Lebo žije históriou

DIVADLO | Broadway je len komercia pre turistov, tvrdí americký režisér, choreograf či performer Robert Wilson. Exkluzívne pre HN.

SNÍMKA: ANNA KOVAČIČ REPRESENTED BY PAVLEYE ARTIST MANAGEMENT

Prednášku začal päťminútovým mlčaním, počas ktorého si len obzeral publikum. Jeho hry trvajú aj niekoľko dní a on sám sa nezdráha na javisku robiť grimasy či vydávať pazvuky. Volajú ho kráľom divadelnej avantgardy, no on tvrdí, že iba znovuobjavuje klasiku. Robert Wilson.

Alžbeta Pňáčková ©hn
alzbeta.pnackova@ecopress.sk

V Bratislave sme vaše meno videli už po druhýkrát v pomerne krátkom čase. V decembri to bola výstava videoportrétov, pred pár dňami ste mali v Slovenskom národnom divadle netradičnú prednášku. Takže sa vám u nás páči?

Pracujem na novom projekte a pendlujem medzi Prahou a Budapešťou. Mal som voľný víkend, tak som sa zastavil v Bratislave (smiech). Samozrejme nie, bola to vopred naplánovaná návšteva.

Spomínaný projekt s názvom 1914 uvidíme v októbri. Prečo ste si pri téme 1. svetovej vojny vybrali práve strednú Európu?

Je to niečo, nad čím som už dlho rozmýšľal. Vlastne mi ju odporučil môj priateľ Wolfgang Wiens (nemecký divadelný režisér, pozn. redakcie), ktorý tu už s nami, žiaľ, nie je. Dlhé roky som s ním pracoval a on hovoril, že by to bol dobrý námet, ktorého by sa dalo pri výročí vypuknutia 1. svetovej vojny chytiť. Pozrieť sa naspäť a zreflektovať udalosti, ktoré sa stali pred sto rokmi. Ja som Wolfgangovi vždy dôveroval, tak som sa do toho pustil. Zapoja sa doň teda divadlá v Prahe, Bratislave a v Budapešti.

Vychádzate z českého humoru, siahli ste po Dobrom vojakovi Švejkovi od Jaroslava Haška. A do toho trochu absurdný pohľad Rakúšana Karla Krausa a jeho diela Posledné dni ľudstva. Myslíte si, že sa potrebujeme na vojnu pozrieť týmto spôsobom?

Pozrite, teraz sa tu dívam na kresbu ohňa (ukazuje na stenu v divadle), aj ten vás môže zohriať alebo spáliť. Závisí od toho, ako ho použijete. Takže asi nie je dobré dívať sa na vojnu z negatívneho uhla. Aj veci, ktoré sa diali v spoločnosti, nás môžu zasiahnuť a tiež závisí, čo si z toho zoberieme a ako sa poučíme.

“**U nás je to veľmi provinčné. My Američania sme veľmi izolovaní, odstrihnutí od diania naokolo.**

Zdá sa, že Európu máte rád, v posledných rokoch ste režírovali viacero divadelných predstavení v Berlíne, Paríži, Londýne či Moskve. Aký bol však prvý kontakt so starým kontinentom pre človeka, ktorý umelecky vyrastal v newyorskom Dolnom Manhattane?

Európa bola a je iná. V prvom rade je stará, a nemyslím to v zlom. Keď si pomyslím, že pred pár rokmi bolo 125. výročie Sochy slobody a zrazu stojíte napríklad v Grécku pod Panteónom, tak je to skoro ako žart. Keď sa dívate na starú Šiestu Avenue a Central Park v New Yorku a potom na Víťazný oblúk alebo Obelisk v Paríži, tak sa dívate na úplne inú históriu. Tu žijete s históriou. A tiež fungujete oveľa viac spolu.

Myslíte Európanov ako takých?

Áno. Predstavte si, že tak ako ja, by ste vyrástli v Texase a potom prídete do Bratislavy, vyvezú vás na vyhlídku a ukazujú: tam už vidieť Rakúsko a týmto smerom je na skok Maďarsko... V Amerike žijeme v obrovskej krajine a v podstate nepoznáme hranice. Nikdy sme ako národ neboli napadnutí na rozdiel od vás. Vy viete veľmi dobre, kde žijú Rusi. A trebárs Nemci veľmi dobre vedia, kde žijú Francúzi (smiech). Žijete oveľa bližšie pri sebe. To je jeden veľký rozdiel. A tým, že ste ako národ starší, ste aj ako ľudia oveľa kultúrnejší.

Naozaj máte takýto pocit?

Oveľa viac dbáte na tradície aj v tom zmysle, že v Európe je bežné chodiť do divadla, do opery alebo na balet. Vyrastal som v Texase, kde prakticky neboli divadlá. A väčšina divadiel v New Yorku, to je len zábava pre turistov.

Američania nechodia do divadla?

Nie. Celý Broadway je len komercia pre turistov. Kultúrne povedomie je veľmi rozdielne. Je to naozaj preto, že americký národ má prakticky 200 rokov a vy ste oveľa starší. Bežne vyrastáte so stredovekým hradom na kopci v meste. To je v Amerike nevídané.

Vidíte rozdiely napríklad aj v umeleckom prístupe k dielam?

Skôr by som to nazval úplne rozdielnou kultúrnou politikou. Uvediem to na príklade Francúzska z obdobia, keď bol ministrom kultúry André Malraux. Hľadal rovnováhu medzi dedičstvom minulosti a kreativnosťou, balans, kde na jednej strane stála ochrana národnej kultúry, na strane druhej ochrana kultúry všetkých národov. Veď si zoberte, že Paríž umelecky prijal trebárs Stravinského či Picassa, pritom to neboli Francúzi. Ja žijem v štáte New York a napríklad z mojich daní môžu byť dotované iba kultúrne programy ľudí žijúcich ta-

Na Slovensku sa ešte vlani v decembri prezentoval výstavou videoportrétov. Na jednom z nich je americký herec Brad Pitt. SNÍMKA: J. SKOKAN, M. TÚMA/BOYSPLAYNICE.COM

kisto v štáte New York. U nás je to veľmi provinčné. My Američania sme veľmi izolovaní, odstrihnutí od diania naokolo. Máte úplne iné, a nielen kultúrne, povedomie.

Vráťme sa však k vašej práci. Zvyknú vás označovať ako najväčšieho avantgardného divadelného umelca. Súhlasíte?

Nerozmýšľal som nad tým. Avantgarda znamená znovuobjavovanie klasiky a ja som sa vždy zaujímal o klasickú architektúru, klasický balet, klasický jazy-

ky. Takže napríklad aj moja opera Einstein na pláži je považovaná za dosť avantgardnú, ale v skutočnosti mala veľmi formálnu a klasickú štruktúru. Ale áno, nebola to opera klasická v tom, že v nej nebol rozprávaný dej.

Veľký dôraz kladiete na pohyb, čím vás tak fascinuje?

Ľudské telo sa hýbe rýchlejšie, ako si myslíme. Ja používam jazyk v pohybe. Takže keď pripravujem novú hru, vždy najprv pracujem s pohybom, s tým, ako sa budú herci na javisku hýbať. Až

Kto je Robert Wilson

Americký režisér, fotograf, sochár, architekt, vizuálny dizajnér. Priekopník alternatívneho divadla uznávaný pre netradičné formy a experimenty (napr. predstavenie počas 7 dní v pohorí v Iráne). Za hru the CIVIL warS bol nominovaný na Pulitzerovu cenu. Na Slovensku sme videli jeho výstavu videoportrétov, pred pár dňami ho s netradičnou prednáškou uviedlo Slovenské národné divadlo v spolupráci s J&T Bankou a agentúrou Pavleye Art & Culture. Aktuálne režíruje koprodukčný projekt SND, Národného divadla v Prahe a divadla Vígsínház z Budapešti s názvom 1914, ktorý sa venuje 1. svetovej vojne.

potom pridávam hudbu a text. Lebo aj človek sa vo svojom živote najprv hýbe a až potom hovorí. Ak najprv nepočúvate ticho, preruší sa línia a text môže byť v konečnom dôsledku úplne odtrhnutý od toho, čo telo naozaj vyjadruje.

Spolupracovali ste s jedným z najznámejších beatnických básnikov Allenom Ginsbergom, ale aj so súčasnou popovou divou Lady Gaga. Máte rád provokatérov?

Mal som šťastie spolupracovať s rôznymi umelcami a každý z nich bol iný. A keďže je to spolupráca, tak aj môj prístup sa mení podľa toho, s kým pracujem.

Režisér, choreograf, maliar, sochár, svetelný dizajnér... v životopise máte veľmi široký záber profesii. Čím sa však cítite byť samotný Robert Wilson najviac?

Viem si predstaviť, že by som v divadle pracoval napríklad s niekým, kto mi navrhne osvetlenie k predstaveniu. Ale ja už od začiatku myslím na to, ako bude osvetlenie, rozmýšľam nad javiskom ako celkom, nad pohybmi hercov, nad kulisami, myslím na všetky tie veci po celý čas. Takže to všetko mám v hlave a som tým všetkým naraz.